Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

KLOSTERHAVEN I ØM

Vejledning for besøgende

VED

J. LIND

4. OPLAG

HISTORISK SAMFUND FOR ÅRHUS STIFT

Da Nationalmuseet og Historisk Samfund for Århus Stift i 1912 for alvor begyndte at udgrave ruinerne af Øm Kloster, der hidtil havde ligget dækkede af jord og overvoksede med tæt græs, viste det sig, at der voksede nogle planter frem med forbavsende store, lådne bladrosetter og det følgende år med mandshøje, stærkt grenede stængler af ubehagelig, vammel lugt. Det var den giftige bulmeurt, der således voksede frem af frø, som i århundreder havde ligget så dybt begravede, at de ikke kunne få lys og luft. Men nu kom de frem og gav store planter, som beboerne her på stedet slet ikke kendte, og så længe der bliver gravet, bliver der ved at komme nye planter af bulmeurt frem.

Det samme er sket andetsteds ved lignende udgravninger, f. eks. ved Antvorskov Kloster, ved Sjørrind Volde i Thy og ved Ravnsborg på Lolland.

Det er dog de færreste planter, der har så små, hårde frø, at de kan holde sig spiredygtige i tør jord i flere århundreder, men andre planter har andre midler, hvormed de kan vedligeholde sig på steder, hvor de i en fjærn fortid er blevet indplantede af menneskene. Og et nøjere studium af vore gamle voldsteder, klosterruiner og borgpladser har overbevist mig om, at man på disse steder blandt de mange andre fortidsminder, der findes slige steder, også kan finde efterkommere af de planter, som munkene i sin tid har ført med sig fra de sydlige lande og dyrket i klosterhaverne, hvorfra de også har uddelt aflæggere og frø til omegnens herremænd og bønder til udplantning i deres haver.

Øm Klosters tomt, som har ligget ret urørt hen lige siden reformationen, er netop et af de bedste steder i hele Danmark til at studere middelalderens havebrug, når man sammenholder fundene herfra med de tilsvarende fund på andre afsidesliggende klosterruiner såsom Vitskøl Kloster ved Løgstør, Økloster på Øland i Limfjorden, Stubberkloster ved Skive, Ørslevkloster ved Viborg, Sebberkloster ved Nibe m. fl. Man vil altid på slige afsides steder, hvor den stedlige vegetation er ensartet og velkendt, finde planter af udenlandsk oprindelse, som sikkert

ikke er indplantede på disse steder i tiden efter reformationen, men må være indplantede af munkene allerede på den tid, klosteret blev oprettet, og klosterhaven blev tilplantet med aflæggere fra moderklosteret.

Af en inventarieliste fra det gamle Øm Kloster ser vi, at munkene havde 12 tdr. most liggende i deres kælder; det betyder, at der var en stor frugthave ved klosteret. Og på den plads, hvor klosteret lå, findes endnu bulmeurt og katost, skarntyde, tandbæger, kransburre og hjærtespan, spanskkørvel og svaleurt, altsammen gamle lægeplanter, som ikke findes vildtvoksende her på egnen. Tillige findes der calmus i åen, det er også en gammel lægeplante, der er indplantet som nytteplante ved menneskenes hjælp fra Østasien og hele verden rundt, den sætter ikke modent frø her i Danmark eller i vore nabolande, men formerer sig ved udløbere. Tillige må man lægge mærke til den store mængde humle, der findes i alle landsbyhaver ved Emborg og Gl. Ry, det er sikkert klostermunkene, der i sin tid har lært beboerne at bruge denne fremmede plante i stedet for den vildtvoksende pors, som ellers blev brugt her i landet til at sætte smag på øllet. Humlen er en ældgammel kulturplante, der er kommet til os fra det indre Asien, nærmest fra Mongoliet, og ført med de slaviske folkestammer til Europa gennem Rusland og Polen.

Om datidens munke har delt haven i retvinklede parceller, således som vi nu har prøvet det, er ikke helt sikkert, men af tegninger af klosterhaver fremgår dog, at alle gangene var snorlige og bedene retvinklede, ofte noget højere end gangene og kantede med brædder.

Hver af de 66 urter, der nu er plantet her ved Øm, har sin egen historie, de fleste har været brugt som lægeplanter og har tiltrukket sig menneskenes opmærksomhed ved deres aparte udseende eller stærke duft, andre blev dyrkede som køkkenurter, og nogle ganske få blev dyrkede i haverne for at fryde øjet, f. eks. liljerne og roserne. Jeg skal ganske kortfattet give nogle oplysninger om disse urters historie, og blot angående selve udvalget af de præsenterede planter oplyse, at mange af dem er indplantede fra selve Emborg, altså ægte efterkommere af klosterhavens planter her, og resten er med stor velvilje og imødekommenhed stillet til vor rådighed fra universitetets botaniske have i København, hvorfor jeg også på dette sted gerne vil sige tak til hr. universitetsgartner Axel Lange.

Nr. 1. KVÆSURT. *Sanguisorba officinalis.*

Som navnet viser (sanguis = blod) har denne urts rod været brugt mod blødninger.

Nr. 2. Betonie. *Betonica officinalis.* (Jordhumle).

Den var meget afholdt i oldtiden og i middelalderen, Simon Paulli siger om den, at den er virksom mod 47 forskellige sygdomme, bl. a. mod halsbrynde og mavens opstødelse, mod svindsot og lungesot. Betonie var et godt mundvand til onde, fule tænder, som stor pine er i. Den var et godt tryllemiddel mod slanger. Den er i vor tid gået helt af brug.

Nr. 3. Oksetunge. *Anchusa officinalis.*

Planterne her i klosterhaven er indplantede fra Emborg, hvor den findes i rigelig mængde, nogle steder i landet forekommer den som almindeligt markukrudt, men andre steder ser det mest ud, som den var forvildet fra tidligere dyrkning; den brugtes mod pest og melankoli.

Nr. 4. Moskus-Katost. *Malva moschata.*

Denne katost er sikkert indført ved menneskenes hjælp, dyrket i haverne som lægeplante, derimod er det mere tvivlsomt, om ikke nr. 45 almindelig katost og de andre nærstående katostarter er oprindeligt her i landet vildtvoksende arter, der lejlighedsvis er indplantede i haverne for at være lige ved hånden, når der var brug for dem. Alle arter af katost brugtes mod søvnløshed, hovedpine, nyrebetændelse, blæresten m. m.

Nr. 5. Tandbæger. *Ballota nigra.*

Den findes endnu i mængde ved alle havediger i Emborg og har i almindelighed let ved at vedligeholde sig i gamle byer, hvor den tidligere har været dyrket, f. eks. ved Sebberkloster, ved klosterruinen på Eskilsø i Roskilde fjord, i Viborg, Roskilde, Slangerup etc. Den brugtes ligesom de fleste andre gamle lægeplanter mod mange helt forskellige sygdomme og er siden ganske gået af brug.

Nr. 6. Krusemynte. *Menta crispa.*

Den brugtes tidligere som te. »Det ypperligste middel til at give svage indvolde den fornødne kraft igen«. »Enhver der drikker den kogt med vin, han kan den dag ikke blive beruset af drik«.

Nr. 7. Romersk Regnfang. *Tanacetum crispum.*

Var ligesom nr. 6 yndet i gamle haver, og man finder den endnu i landsbyhaver som et minde om den tid, da den slet ikke kunne undværes; den romerske regnfang brugtes altid mod orm, både hos mennesker og dyr.

Nr. 8. TORDENSKRÆPPE eller PESTELINZURT. *Petasites officinalis.*

Navnet tordenskræppe er en forvanskning af Thors måneds skræppe, fordi den blomstrer i Thors måned, marts. Navnet pestilenzurt har den, fordi dens store, saftige blade i gamle dage blev knust og lagt som svalende omslag på de forfærdelige bylder, der plagede de pestsyge. Det passer også med, at den altid findes omkring klostre og borge fra 1200- og 1300-årene, der jo var den værste pesttid. De store bevoksninger af pestilenzurt, vi har omkring Viborgsøerne, stammer fra Asmildkloster, der findes også store skræppeskove ved Ørslevkloster, Katholm, Stenalt, Rosenholm, Barritskov og mange flere steder; ved Bygholm findes de betegnende nok i gravene omkring den plads, hvor borgen lå på Erik Menveds tid, og ikke ved det nye Bygholm. På Fyn findes der skræppeskove ved de fleste rigtig gamle herregårde: Glorup, Hvidkilde, Rødkilde, Dalumkloster og mange flere. På Sjælland ved Herlufsholm, Roskilde, Ringstedkloster, Næsbyholm, Bavelse og lgn. st. Vi har fra andre steder i landet eksempler på, at skræpperne har holdt sig, hvor klostret eller borgen er sunket i grus, således i landsbyen Glenstrup, hvor det nu forsvundne Nørrekloster har ligget, og en plads ved Frederiksgave, hvor i sin tid herregården Hagenskov lå. – De planter, der er indplantede her i haven, er tagne ved Gudenå nær Vorvadsbro.

Pestilenzurten er et folkeminde af stor værdi, der minder om de tider, da pest og ufred grasserede i landet, da stolte riddere altid lå i ufred med hverandre indbyrdes eller med herskesyge bisper. Hver gang de havde kæmpet, måtte munkene eller slotsfruerne til at lappe de sårede sammen igen, og dertil kendte de intet bedre middel end pestilenzurten, som de derfor altid måtte sørge for at have lige ved hånden, nemlig i voldgraven.

Nr. 9. DORTHEALILIE, *Leucojum vernum.*

Ligesom nr. 37, 40, 48 pinselilie, påskelilie og den hvide lilie dyrket så godt som udelukkende som prydplante. Alle de mange smukke blomster, der findes i nutidshaver, er kommet til i de senere år, selv så forholdsvis gamle blomsterplanter som tulipaner og hyazinter er kommet til Europa efter reformationen, kun de fire ovennævnte fandtes i de gamle klosterhaver. Pinselilier har jeg fundet forvildet ved Vitskøl Kloster.

Nr. 10. LØVSTIKKE. *Livisticum officinale.*

En meget berømt, gammel lægeplante, hvis aromatiske rod fordum brugtes til medicin for mennesker, nu kun dyrlægemedicin. Bladene anvendes friske eller tørrede til suppe, sauce, salater, krydddereddike, fars.

Nr. 11. Grøn Mynte. *Mentha viridis.*

Gammel lægeplante, der brugtes ligesom krusemynte.

Nr. 12. Stjærneskærm. *Astrantia major.*

Den spillede i gamle dage en vis rolle som lægeplante, men dens brug er gået i glemme, og den har nu vedligeholdt sin plads i landsbyhaverne som prydplante.

Nr. 13. Farve-Vaid. *Isatis tinctoria.*

Ældgammel kulturplante, uundværlig til farvning. Af den udvandtes et blåt, smukt farvestof. Planten er fundet i hustomter fra jernalderen i Jylland. Den er fundet forvildet ved Esromkloster. Vaid fortrængtes efter de store opdagelsesrejser af indigoblåt fra Indien.

Nr. 14. Filtbladet Kongelys. *Verbascum thapsus.*

Både blomster og blade kan bruges som lægemiddel mod hoste etc. Et afkog af blomsterne blev brugt til brystte, og de brugtes også til farvning.

Nr. 15. Kulsukker. *Symphytum officinale.*

Lige siden oldtiden anset for at være et særlig godt middel mod udvendig skade, mod gamle sår o. lign.; de gamle bøger påstår bestemt, at to stykker kød, kogt med denne urt, vokser sammen til eet.

Nr. 16. Sæbeurt. *Saponaria officinalis.*

Roden indeholder et stærkt skummende, sæbeagtigt stof, den brugtes derfor meget i gamle dage til vask. Tillige brugtes den for øjnenes uklarhed, susen for ørerne og smerter for brystet, intet under, at man kan finde den forvildet, hvor der har ligget klostre, f. eks. ved Vitskøl og mange andre steder.

Nr. 17. Læge-Angelica. *Archangelica officinalis.*

Denne gamle lægeplante er næppe kommet til os syd fra således som alle andre lægeplanter, men er hjemmehørende i det nordlige Norge og Sverige, endog på Grønland, den fandt dog vej til danske haver inden reformationen og brugtes ligesom mesterrod og løvstikke.

Nr. 18. Skarntyde. *Conium maculatum.*

Den hører til oldtidens og middelalderens mest berygtede giftplanter. Sokrates blev som bekendt dømt til at drikke skarntydesaft. Henrik Smidt siger, at munke og nonner brugte dem til bekæmpelse af kønsdriften. Jeg har fundet den forvildet her ved Øm samt ved Stubberkloster og på Eskilsø.

Nr. 19. KARTEBOLLE. *Dipsacus silvestris.*

Den blev brugt i gamle dage ved uldens tilberedning og kunne derfor ikke undværes i nogen have.

Nr. 20. MATREM. *Chrysantemum parthenium.*

Ligesom nr. 30 kamille. Matricaria chamomilla meget yndet allerede i den klassiske oldtid for deres vellugtende blomsters skyld. De gamle grækere gav dem begge navnet chamaimelon (chamai = på jorden og melon = æble) på grund af blomsternes herlige æbleduft. Dette navn blev af romerne forkortet til chamomilla, og deraf kommer det danske navn kamille, der allerede var folkenavn for disse planter på Valdemarernes tid. Navnets historie viser plantens historie.

Nr. 21. KODRIVER. *Primula officinalis.*

Den kaldtes i den katolske tid for Sct. Peders Nøgler eller Himmerigs Nøgler, og den hører til de vildtvoksende danske planter, der blev indplantede i klosterhaverne. Brugtes mod melankoli, hovedpine og podagra.

Nr. 22. RUDE. *Ruta graveolens.*

En af de allervigtigste planter i oldtidens og middelalderens haver, især anvendt som modgift. Allerede kong Mithridates af Pontus anbefaler den, men allerede da var den et gammelt middel, og man fortalte, at væselen, når den kunne risikere at komme i kamp med en giftslange, åd af rudens blade for at være sikret mod slangens gift. Sådanne fabler om dyrenes medicinforbrug stammer sikkert fra Indien og viser os, hvor gammelt et lægemiddel, ruden må være. Efter Ludvig den Frommes forordning af år 795 skulle den dyrkes i alle klosterhaver, fordi den bevarede munkenes og nonnernes kyskhed. Senere forfattere klager dog over, at de glemte ruden og plantede den fosterfordrivende sevenbom i stedet.

Nr. 23. SVALEROD. *Vincetoxicum officinale.*

Også en meget gammel berømt lægeplante, anbefalet allerede hos oldtidens læger mod pest, menstruationsforstyrrelser, slangebid etc.

Nr. 24. HUSLØG. *Sempervivum tectorum.*

Hjemmehørende som den er i de tørre, stenede, asiatiske ørkener, kræver den ikke megen fugtighed og trives derfor godt på tage, helst stråtage, men dog også tegltage, hvor der blot er lidt mos el. lign. Allerede i det gamle Rom havde man husløg på tagene, dels fordi man troede, de beskyttede huset mod lynnedslag, dels fordi plantens saft

var et godt middel mod feber og alle slags betændelser. Fra Lilleasien forplantede denne morsomme, gamle skik sig gennem Grækenland og Rom til hele Europa, og endnu er de sidste stråtage med bevoksninger af husløg heldigvis ikke forsvundet fra vore gamle landsbyer.

Nr. 25. PÆON. *Paeonia officinalis.*

Den græske botaniker Theophrast (400 år før Kr. f.) omtaler pæonen som en allerede på hans tid meget gammel lægeplante, han skriver, at man skal grave roden op om natten, for den tabte sin kraft, dersom en spætte fløj forbi, mens man gravede den op. Lige fra den ældste tid og til vore dage har både dens rod og dens frø været anset som det bedste middel mod epilepsi og tandpine, og mangen nulevende har som barn gået med en lille pose pæonkerner i en snor om halsen »for tænderne«.

Nr. 26. AMBRA. *Artemisia abrotanum.*

Prøver man at gnide de friske blade i hånden, mærker man den behagelige, krydrede duft, der har gjort denne plante så afholdt lige fra Hippokrates' tid. I de katholske kirker brænder man bladene som røgelse, og endnu holder husmødrene på landet meget af at have en lille kvist af denne »løwurt« (lugteurt) med sig i kirken.

Nr. 27. HASSELURT. *Asarum europaeum.*

Ligesom foregående vildtvoksende i de østlige Middelhavslande, indplantet i haverne allerede i oldtiden, og indført her til Danmark med munkene som en meget afholdt lægeplante, virkede nærmest som brækmiddel.

Nr. 28. SPRINGKNAP. *Parietaria officinalis.*

Almindeligvis dyrket i klosterhaverne som lægeplante og kan flere steder, f. eks. i Roskilde, findes forvildet i mængde.

Nr. 29. ESTRAGON. *Artemisia dracunculus.*

I gamle dage en yndet krydderplante, bruges i vore dage næppe til andet end estragoneddike.

Nr. 31. HVIDLØG. *Allium sativum.*

Dyrkedes allerede i haverne i det gamle Ægypten. Jødernes bekendte forkærlighed for denne spise siges at stamme fra den gang, de arbejdede på kong Pharaos pyramider. Fra Ægypten lærte romerne at dyrke hvidløg, og derfra bragte klostermunkene dem til Danmark.

Nr. 32. BALSAM. *Tanacetum balsamita.*

Nær beslægtet med nr. 26 og har samme duft; som lægeplante var den meget yndet, brugtes både mod epilepsi, spedalskhed, lus, tredie-dagsfeber og mange andre af de slemme sygdomme, der nu ikke er kendte her i landet mere, men plagede vore forfædre i middelalderen. Den findes alm. i bønderhaver endnu som et fortidsminde.

Nr. 33. CYPRES-VORTEMÆLK. *Euphorbia cyparissias.*

Brugtes blandt meget andet også mod vorter, deraf navnet.

Nr. 34. PASTINAK. *Pastinaca sativus.*

Indført her til landet med de første munke fra syden og kan endnu findes forvildet fra tidligere dyrkning, f. eks. ved Børglumkloster; til spisebrug.

Nr. 35. ALANT. *Inula helenium.* (St. Ellensurt.)

Ældgammel lægeplante, roden brugtes mod kighoste og meget andet, nu anvendes den kun til veterinært brug.

Nr. 36. SLANGEURT. *Polygonum bistorta.*

Roden brugtes mod pest og skørbug, også skulle kvinderne bruge den pulveriserede rod blandet med ravpulver før fødsler for at undgå stærke blødninger.

Nr. 38. FINGERBØLLE. *Digitalis purpurea.*

I modsætning til de fleste andre klosterhaveplanter er digitalis langt mere i brug i vore dage end nogensinde tidligere. Da den i større dosis er meget dræbende, har den sikkert været benyttet ligesom nr. 18, 39, 41 og 57 til fremstilling af de giftige drikke, som visse regenter og adelsmænd trakterede deres åbenlyse og hemmelige fjender med både i oldtiden og i middelalderen, dog mere i Italien og Frankrig end her i Danmark.

Nr. 39. BULMEURT. *Hyoscyamus niger.*

Som ovenfor omtalt er der beviser nok for, at den blev dyrket i alle klosterhaver, men det gamle navn bylnæ, og den kendsgerning, at de hedenske galler brugte dens saft som pilegift, når de gik på jagt efter krondyr, kunne tyde på, at den var indført til det nordlige Mellemeuropa allerede før munkenes tid. Den brugtes, og bruges endnu, som smertestillende middel, især mod tandpine.

Nr. 41. Stormhat. *Aconitum napellus.*

Vor allerældste lægeplante, og det siger ikke så lidt. Den omtales i den gamle indiske lægebog Susruta, der er skrevet samtidig med mosebøgerne, den brugtes både af perserne og grækerne. Den findes forvildet ved mange gamle klosterhaver og slotte, og den er almindelig i alle landsbyhaver, nu kun som prydplante.

Nr. 42. Lavendel. *Lavandula vera.*

Uundværlig i alle gamle haver, bl. a. til røgelse i de katholske kirker og i private hjem. Blomsterne lagdes imellem linned for vellugtens skyld og mod møl. Lavendelvand brugtes mod hovedpine og svimmelhed (hovedvandsæg), og lavendelolie kunne lindre smerter ved at indgnides i huden.

Nr. 43. Singrøn. *Vinca minor.*

Brugt som lægeplante mod bugløb, bylder, blodgang, næseblod etc. Nu kun som prydplante.

Nr. 44. Cikorie. *Cichorium intubus.*

Ligesom så mange andre af de omtalte har den skiftet rolle i tidens løb, dens nuværende anvendelse som kaffetilsætning var umulig i oldtiden og middelalderen; dengang anvendtes den som sårlægende middel, mod fordøjelsesvanskeligheder og deslige.

Nr. 46. Have-Nellike. *Dianthus barbatus.*

Også nellikerne har skiftet rolle, de brugtes i gamle dage mod epilepsi og apopleksi, nu kendes de kun som prydplanter.

Nr. 47. Katteurt. *Nepeta cataria.*

Nr. 52. Sar. *Satureja hortensis.*

Nr. 56. Hjærtespan. *Leonurus cardiaca.*

Nr. 61. Jærnurt. *Verbena officinalis.*

Nr. 62. Kransburre. *Marrubium vulgare.*

Nr. 64. Hjærtensfryd. *Melissa officinalis.*

Om alle disse gælder, hvad der er sagt om flere af de ovenstående, at de brugtes som lægeplanter lige fra den grå oldtid i Grækenland og Rom og er indførte her til landet af munkene. De blev sjældent brugt alene, men oftest sammen med honning, varmt øl eller lgn., og virkningen beroede måske lige så tit på tilsætningerne som på selve urterne.

Nr. 49. MALURT. *Artemisia absinthium.*

Allerede i oldtiden og endnu i nutiden en meget yndet lægeplante, hvis bitre stoffer især anvendes mod mavepine og orm. Navnet malurt betegner, at den tidligere brugtes mod møl. »Malurt blomster og frø i mad og drikke gør maven godt og vel«, siger Harpestreng.

Nr. 50. SPANSK KØRVEL. *Myrrhis odorata.*

Fra klosterhaverne, hvor den i sin tid dyrkedes til brug som krydderurt, fandt den vej til alle landsbyhaver, hvor den ofte findes endnu.

Nr. 51. KORBENDIKT. *Cnicus benedictinus.*

Det danske navn er en forvanskning af det latinske navn, der betyder »den velsignede tidsel«, således kaldet for sine mange dyders skyld, de gamle bøger siger, at »den vederkvægede hele legemet«.

Nr. 53. SALVIE. *Salvia officinalis.*

Den hører til de lægeplanter, som Ludvig den Fromme i 795 forlangte, at munkene skulle plante i hver klosterhave; den bruges forøvrigt endnu.

Nr. 54. BALDRIAN. *Valeriana phu.*

Dens aromatiske rod har tidligere gjort den til en yndet lægeplante, og den bruges i udstrakt grad endnu.

Nr. 55. GALDEBÆR. *Bryonia.*

Der findes to arter af bryonia, hvis anvendelse er ganske ens. De har begge hjemme i Asien, og hele planten, lige fra de små, grønne blomster til den kæmpemæssige rod, har en vammel lugt og smag. Den virker heftigt afførende, sveddrivende og vomerende, med andre ord et herligt middel når »det onde« skulle drives ud af kroppen, uanset, hvori dette onde bestod. De mange galdebær, der findes i Viborg og Ribe, er sikkert minder om de mange klosterhaver, der fandtes i disse byer i middelalderen.

Nr. 57. GALNEBÆR. *Atropa belladonna.*

En meget giftig plante. Er muligvis ikke kommet ind i Danmark førend i den nyere tid.

Nr. 58. MESTERROD. *Imperatoria ostruthium.*

En af de berømteste gamle lægeplanter; den aromatiske rod brugtes mod feber, nu anvendes den kun af dyrlæger.

Nr. 59. HUNDETUNGE. *Cynoglossum officinale.*

Den fandtes ved Øm, da jeg første gang besøgte stedet, og jeg har fundet den ved Vitskøl, Ørslevkloster og Ring Kloster. Den brugtes allerede af de gamle assyrere, og af dem lærte romerne og atter munkene at bruge dens rod. De bekendte cynoglossepiller har været brugt ret uforandret i 1500 år.

Nr. 60. GEMSEROD. *Doronicum pardalianches.*

En gammel lægeplante, der nu er reduceret til prydplante i haverne.

Nr. 63. SVALEURT. *Chelidonium majus.*

Den voksede oprindeligt i bjergene i Lilleasien og de østlige Middelhavslande, men blev ført af menneskene fra have til have som en nyttig lægeplante, nu findes den meget ofte forvildet i gamle byer, altid på stendiger. Aristoteles beretter, at svalerne, når deres unger får øjenbetændelse, henter saft af denne plante og smører de syge øjne dermed, den brugtes derfor hele middelalderen mod øjensygdomme, men dog også mod skurv og fnat.

Nr. 65. HAVE-TIMIAN. *Thymus vulgaris.*

Foruden som krydderurt til køkkenets brug, dyrkedes den i gamle haver som lægeplante, f. eks. mod melankoli.

Nr. 66. ISOP. *Hyssopus officinalis.*

Den var let at dyrke i haverne, altid villig til at komme igen år efter år og var almindelig yndet i oldtid og middelalder til brug for mange ting. Om en mand havde fået »et blåt øje«, skulle han lægge de blå blomster af isop derpå, man var jo dengang ikke klogere, end at man troede, man kunne regne ud, hvilken mystisk forbindelse, der var mellem blomsternes form og farve og deres anvendelse.

FØRSTE GANG TRYKT I
ÅRHUS STIFTS ÅRBØGER
XXIV - 1931

Ved at indmelde Dem i

HISTORISK SAMFUND FOR ÅRHUS STIFT

støtter De arbejdet i Øm Kloster. Kontingentet er

10 kr. årligt.

Indmeldelse kan modtages af kustoden.

AARHUUS STIFTSBOGTRYKKERIE